

Kornoelje (Cornus)

In vroeger tijden maakten jagers hun werpspiezen van kornoeljehout. Het Latijnse woord *cornus* betekent dan ook zowel werpspies als kornoeljeboom. Er bestaan veel kornoeljesoorten die lang niet de waardering krijgen die ze verdienen. De kleinste houden het bij een hoogte van ongeveer dertig centimeter voor gezien. Er zijn maar twee van deze bodembedekkende soorten. Verreweg de grootste groep kornoeljes zijn struiken tussen de twee en een halve- en zes meter. De enige die uit kan groeien tot een echte boom van vijftien meter of nog iets meer is de *Cornus controversa* die later in dit Groentje aan de orde komt.

De bloeiwijze van de meeste kornoeljes stelt op zich niet veel voor. De bloempjes zijn heel klein en ruiken vaak niet lekker. De bloemen van de soorten die omwille van de bloeiwijze gekweekt worden zijn nep! De feitelijke kroonblaadjes zijn onaanzienlijk, meestal niet meer dan twee of drie millimeter lang. Het zijn de grote schutbladen die de “bloem” zo mooi maken.

De vorm, kleur en structuur van de vruchten die na de bloei verschijnen verschilt sterk. Er zijn bessen en steenvruchten, aardbei- of framboosachtige vruchtjes waarvan een deel eetbaar en een ander deel giftig is. Sommige kornoeljes hebben schitterende herfstkleuren en er zijn nogal wat die vanwege de kleur van de -in de winter kale- takken worden gekweekt.

Al met al zijn er veel en grote verschillen.

Overeenkomsten zijn er ook maar die vallen minder op. Zo hebben alle kornoeljes viertallige bloempjes en tegenover elkaar staande, min of meer spits toelopende, eironde bladeren.

Op de bodembedekkers na hebben ze een redelijk zonnige standplaats nodig en vochthoudende, humeuze grond.

Ziekten en plagen

Over het algemeen zijn kornoeljes nauwelijks gevoelig voor infecties door virussen of bacteriën. Ook van schimmels hebben ze doorgaans geen last. Er zijn wel bladrollers en andere diertjes die de plant als schuilplaats of voedselbron gebruiken maar zoiets brengt een gezonde kornoelje geen noemenswaardige schade toe. Planten die te droog staan kunnen holle, min of meer komvormige bladeren produceren.

Soorten en cultivars

De bodembedekkers

De *c.canadensis* of Canadese kornoelje is een vaste plant die ongeveer dertig centimeter hoog kan worden. Houdt van schaduwrijke plekken met een beetje gefilterd zonlicht en heeft zure, venige grond nodig. Vermeedert zich via uitlopers. De -vrij donkergroene- bladeren staan paarsgewijs zó dicht op elkaar, dat het lijkt alsof ze per vier bladeren tegelijk aan de stengel groeien. De plant bloeit niet per definitie ieder jaar maar als ze bloeit is het een lust voor het oog. De fris-witte schutbladen om de kleine groene, stervormige bloempjes spelen hun “kroonbladrol” heel overtuigend. Van de trosjes -uiteindelijk- rode bessen wordt, voornamelijk in Scandinavische landen wel jam gemaakt. Vóór het afsterft, kleurt een deel van het loof donker- paarsrood.

C.suecica of Zweedse kornoelje is de andere bodembedekker. Deze wordt maar zeer zelden als tuinplant aangeboden. Stelt dezelfde eisen aan grond en standplaats als bovenstaande soortgenoot. De bloempjes echter zijn veel donkerder door de bijna zwarte meeldraden (ondanks de enkele witte meeldraad die er tussenzit). Ook lopen de bladeren van de Zweedse kornoelje spitzer toe dan die van de Canadese. Als aan alle voorwaarden ruimschoots voldaan is, kan deze bijzondere plant zich redelijk uitbreiden via de

worteluitlopers maar verandert er iets aan de omstandigheden, dan kan ze, evenals de Canadese kornoelje van het ene op het andere jaar spoorloos zijn verdwenen. De kans hierop vermindert als grotere groepen tegelijk worden aangeplant. Bodembedekkers hebben graag soortgenoten dicht in de buurt, met tien planten per vierkante meter is het vast gezellig genoeg.

Struiken

De volgende soorten en hun cultivars worden voor een belangrijk deel gekweekt vanwege de winterkleur van de glanzende kale takken. Om die kleur te houden moeten ze ieder jaar in februari of maart teruggesnoeid worden tot zo'n twintig centimeter hoogte, net boven de laagste bladlidtekens. Gebeurt dit niet, dan worden de takken op den duur groengrijs. Het is ook mogelijk om ieder tweede jaar te snoeien of ieder jaar de helft van de takken.

C.alba of witte kornoelje kan drie meter hoog worden en net zo breed. Komt oorspronkelijk voor in noord-China. Heeft in april en mei kleine witte bloemetjes met gele meeldraden die in schermvormige trosjes bij elkaar staan. De appelgroene bladeren kunnen wel vijftien centimeter lang worden. De takken die aanvankelijk gewoon groen uitlopen, worden roder naarmate ze groeien. De bladsteeltjes zijn wel meteen rood. In de winter zijn de takken op hun mooist. De witte bessen zijn giftig.

Van de witte kornoelje zijn veel cultivars gekweekt. *C.alba Elegantissima* heeft bont blad met roomwitte randen. Kan een wat donkere hoek in de tuin mooi oplichten. In voedzame grond wordt deze struik net zo groot als *c.alba*.

C.a.Sibirica of siberische kornoelje heeft rodere takken dan de voorgangers en is waarschijnlijk de meest voorkomende kornoelje van allemaal omdat deze, vanwege de lage grondsoort- en standplaatseisen veel wordt toegepast in parken en plantsoenen.

C.a.Gouchaultii heeft geelroze gevlekt blad. *C.a.Kesselringii* heeft heel donkere takken. *C.a.Spaethii* heeft geelgerand en gevlekt blad, soms is een groot deel van het blad helemaal geel.

C.sanguinea of rode kornoelje groeit het best op voedselrijke, kalkhoudende grond en kan goed tegen droogte. De bladeren zijn kleiner dan die van de witte kornoeljes. De struik kan een hoogte van vier meter bereiken en wordt ook wel als boompje gekweekt. Na de witte bloempjes in bolle scherpjes verschijnen giftige zwarte bessen waar vroeger lampolie uit geperst werd. De cultivars van deze kornoelje hebben "wintertakken" waarvan de kleur wat meer oranje, zalm of roze is. Omdat de namen vaak veel op elkaar lijken, is het misschien een goed advies deze planten in de winter aan te schaffen als de kleur goed zichtbaar is.

C.stolonifera is de kleinste van deze "takkenkornoeljes". Heeft rode takken maar die van *C.s.Flaviramea* zijn opvallend geelgroen en dat is dan ook de meest gevraagde.

Alle bovenstaande struikkornoeljes kan men vermeerderen door afleggen. Hierbij wordt een tak in een ondiep kuiltje in de grond vastgezet met een dubbel gebogen stuk ijzerdraad. Op de plaats waar de tak de grond raakt, wordt een stukje van de schors weggehaald. Het duurt meestal twee jaar voordat de beworteling voldoende is en tot die tijd moet de grond enigszins vochtig gehouden worden.

De hierna beschreven kornoeljesoorten kan men vermeerderen door het nemen van zomer- of winterstek, sommige ook uit zaad.

De kleine kornoeljebomen

C.alternifolia wordt zo'n vijf of zes meter hoog en ongeveer net zo breed. De boom heeft donkerbruine takken die bijna horizontaal groeien. Na de witte bloemen volgen donkerblauwe bessen.

C.alt. "Argentea" heeft witgerand blad.

C.capitata is niet winterhard, moet dus als kuipplant behandeld worden. Heeft zwavelgele schutbladen, de vrucht lijkt op een framboos.

C. controversa. Deze kornoelje wordt mettertijd een echte boom, de hoogste van allemaal. Soms wordt hij zelfs hoger dan vijftien meter! Wat de groeiwijze betreft lijkt hij veel op *c. alternifolia*; dezelfde horizontaal groeiende takken. Hij kan rijk bloeien in mei en juni en de witte bloemen lijken dan bijna te drijven boven het heldergroene blad.

C. c. variegata heeft witgerand blad. Hierdoor zijn de bloemen minder opvallend.

C. florida kan zes meter hoog en ongeveer even breed worden. Bloeit met witgele “bloemen” aan kale takken in mei. Later vormen zich de -uiteindelijk- knalrode steenvruchten. Er zijn verschillende cultivars gekweekt die men niet vaak ziet. Ze zijn ook nogal veeleisend voor “kornoelse begrippen”. Behalve luchtige grond willen ze graag een warme plek uit de wind. Waarschijnlijk is *c.f. Rubra* nog de bekendste. De grote roze schutbladen zijn opvallend en de rode bladverkleuring in de herfst is een fijne toegift. De cultivar “*Cherokee Chief*” heeft nog donkerder “bloemen” en die van “*White Cloud*” zijn wit. Ze zijn niet makkelijk te krijgen.

C. kousa krijgt meer erkenning, deze plant is ook iets minder veeleisend maar net zo min liefhebber van kou en wind. Het is een snelle groeier, dat wil zeggen dat ze in haar jeugd zon metertje per jaar groeit. Bovendien bloeit de plant al op kleuterleeftijd, in mei en juni. De witte schutbladen zijn lang mooi als het weer een beetje meezit; niet te warm of te koud. In de herfst mooie bladverkleuring en framboos-achtige vruchtjes.

C. k. chinensis heeft iets grotere schutblaadjes. Aan het eind van de bloei krijgen deze roze punten waarna ze verdorren en afvallen. De kleine bloemetjes zijn intussen veranderd in kogelronde bolletjes en blijven -tot de vruchtvorming is voltooid- dapper rechtop staan. Ook deze cultivar heeft een mooie bladverkleuring.

C. mas bloeit het eerst van allemaal! Kan goed tegen snoei hoewel dat de vorm van de plant zeker niet ten goede komt. De grote hoeveelheid trosjes gele sterretjes die deze kleine boom of grote struik al in maart en april ten toon spreidt, maakt een opgewekte indruk. Dit lentefeestje duurt meer dan een maand, tenminste als de vorst en geen vroegtijdig eind aan maakt. Bij de juiste zonbelichting maken de groengrijze takken een veel donkerder indruk. Later in het jaar heeft *c. mas* felrode, langwerpige steenvruchtjes die eetbaar zijn in de bladoksels, ze zijn vrijwel onzichtbaar door de overhangende, vrij donkergroene bladeren. Overigens verlangt deze taaie feestneus kalkrijke grond en een warme standplaats, eventueel tussen andere haagplanten. Kan goed tegen droogte en wordt veel gebruikt in het openbaar groen.

C. "Norman Hadden" is een kruising tussen *C. kousa* en *C. capitata*. Deze plant is niet winterhard maar als kuisplant wel wintergroen. Is hooguit verkrijgbaar bij een enkele kornoeljespecialist. Ook met *c. nuttallii* is dat laatste het geval. Deze cultivar heeft veel weg van *c. florida* en de bloemen verkleuren naar roze. Verlangt zure grond. Helderrode bladverkleuring in de herfst. Tenslotte *c. racemosa*; deze heeft in de herfst witte bessen en zalmroze wintertakken.

Tekst: Marian van Hessen